

UN VAS ANTROPOMORF DESCOPERIT LA SCÎNTEIA - IAȘI

VASILE CHIRICA

Cercetările arheologice întreprinse în ultimii ani în vederea realizării Repertoriului arheologic al județului Iași au permis descoperirea unor noi și deosebit de importante materiale arheologice, a numeroase așezări, datate începînd din paleoliticul superior și pînă în feudalismul dezvoltat și tîrziu. Printre aceste așezări se numără și cea identificată în punctul La Nuci (În Deal la Nuci) din imediata apropiere a vetrei satului Scînteia (com. Scînteia, jud. Iași), situată în marginea de sud a satului, pe un platou nu prea înalt, delimitat de două iazuri, alimentate de un mic pîrflu ce face legătura între ele și care, la rîndul său, formează limita dintre stațiune și sediul S.M.A. Scînteia.

Locuirea cucuteniană la care ne referim este cunoscută de mai mulți ani, iar principalele categorii ceramice au făcut obiectul unui studiu de sinteză¹. Prin diferite lucrări agricole, stratul de cultură a fost parțial deranjat și s-au putut recolta atît fragmente ceramice, cît și statuete antropomorfe și zoomorfe, fragmentare. În toamna anului 1982, cu ocazia lucrărilor pentru amenajarea unui dig de protecție al unuiu dintre cele două iazuri, au fost distruse 6 sau 8 locuințe, din cuprinsul cărora s-au putut recupera : o mare cantitate de material ceramic, fragmente de rîșnițe de piatră, cîteva toporașe din silex și alte noi fragmente de idoli antropomorfi și zoomorfi. Cu această ocazie s-a putut constata că locuirea cucuteniană suprapune o alta aparținînd culturii Criș, cu ceramică grosolană, din pastă cu pleavă, cu pereții vaselor acoperiți cu barbotină, tehnică specifică culturii Criș, identificată și în alte numeroase așezări de acest tip². Au fost găsite fragmente de la vase mari, de prozivii, cu pereții groși, cu corpul bombat și fundul drept, sau vase-borcan, din aceeași categorie ceramică, avînd gîtul ceva mai înalt, buza ușor evazată și fundul drept. Decorul este constituit din șiruri de linii incizate sau de caneluri înguste, brie în relief (fig. 4/3) ; este prezent și decorul din alveole dispuse în șir vălurit deasupra torții, care este perforată orizontal (fig. 4/4), iar la partea inferioară, unele vase sînt decorate cu mici prôeminențe ovale.

1 A. Nițu, *Cercetări istorice*, (serie nouă), IX-X, Iași, 1978—1979, p. 93-152.

2. Eugenia Zaharia, *Dacia*, N.S., VI, 1962, p. 15-22 ; Eugenia Popușoi, *ArhMold.*, IX, 1980, p. 10.

Cea mai importantă descoperire, aparținând nivelului cucutenian este reprezentată, credem, de vasul antropomorf, recoltat dintre resturile unei locuințe, distruse de lucrările de excavație.

Vasul are următoarele dimensiuni : în. = 12,3 cm ; diam. maxim = 6,2 cm ; diam. gurii = 4,8 cm, fiind realizat în secțiune ovală, pentru a reda părțile anatomice ale corpului uman. Are două torți trase din pasta vasului, dispuse imediat sub buză și perforate orizontal. Una din ele, ca și o porțiune a părții superioare a vasului, sînt rupte din vechime. A fost modelat cu deosebită îngrijire, pentru a reda cît mai sugestiv caracteristicile anatomice. Astfel, două adîncituri ușor curbate pe șolduri, se întîlnesc și coboară vertical pînă la baza vasului, pentru a delimita picioarele și zona fesieră. Fundul vasului (suportul) este aproape drept, ușor inelat, pentru a asigura mai multă stabilitate.

Pasta din care a fost modelat vasul antropomorf este de bună calitate, fără impurități, arsă uniform, la roșu.

Decorul acestei importante piese este tricrom : roșu, crem și șocolatiu. Delimitarea anatomică, „sculpturală“ este realizată cu ajutorul unei benzi de culoare crem. Precizăm că motivele decorative nu se repetă, ci sînt realizate în funcție de anatomia corpului uman, redată prin modelarea vasului. Doar la partea superioară, imediat sub buză, și la cea inferioară a fost trasată cîte o bandă roșie, dublată de una șocolatie și apoi de cea crem, de la care pornesc motivele decorative.

Pe partea anterioară, de la nivelul torților (de sub banda crem) pornesc benzi înguste, negre, umplute cu roșu și delimitate de benzi crem, mai late, realizînd un motiv rombic, deschis la partea superioară („en coeur“). Rombul complet este trasat, în aceeași manieră pe suprafața dorsală, delimitat, spre dreapta, de un triunghi cu două laturi ușor curbate, iar spre stînga, de un patrulater, de asemenea, cu trei laturi ușor curbate, realizate tot cu ajutorul celor trei culori. Doar în marginile inferioare triunghiurile sînt trasate cu negru și umplute cu roșu. Zona fesieră este delimitată de o bandă șocolatie. Două spirale alungite, nesimetrice, realizate din culoare crem, dublat de șocolatiu, pornesc din zona posterioară și se întîlnesc la nivelul gambelor (tibiilor), unde, spațiul rămas pînă la banda inferioară, este acoperit cu cîte o semio vâ, realizată în aceeași manieră (fig. 1).

Într-o groapă menajeră din așezarea luată în studiu au fost descoperite două piese din lut ars, cu totul deosebite : un fragment de vas, nepictat, avînd însă, gravate trei semne (fig. 4/2), precum și o mică fusaiolă, plată, ușor concavă, purtînd pe ambele suprafețe, alte semne gravate (fig. 4/1), a căror semnificație nu o putem explica în momentul de față.

În afara unui relativ bogat material ceramic, din această stațiune au mai fost recoltați idoli mici, în formă de con, precum și statuete antropomorfe feminine, decorate cu motive incizate, avînd fața posterioară marcată cu o bandă înfășurată în vîlă, cu centrul pe mijlocul

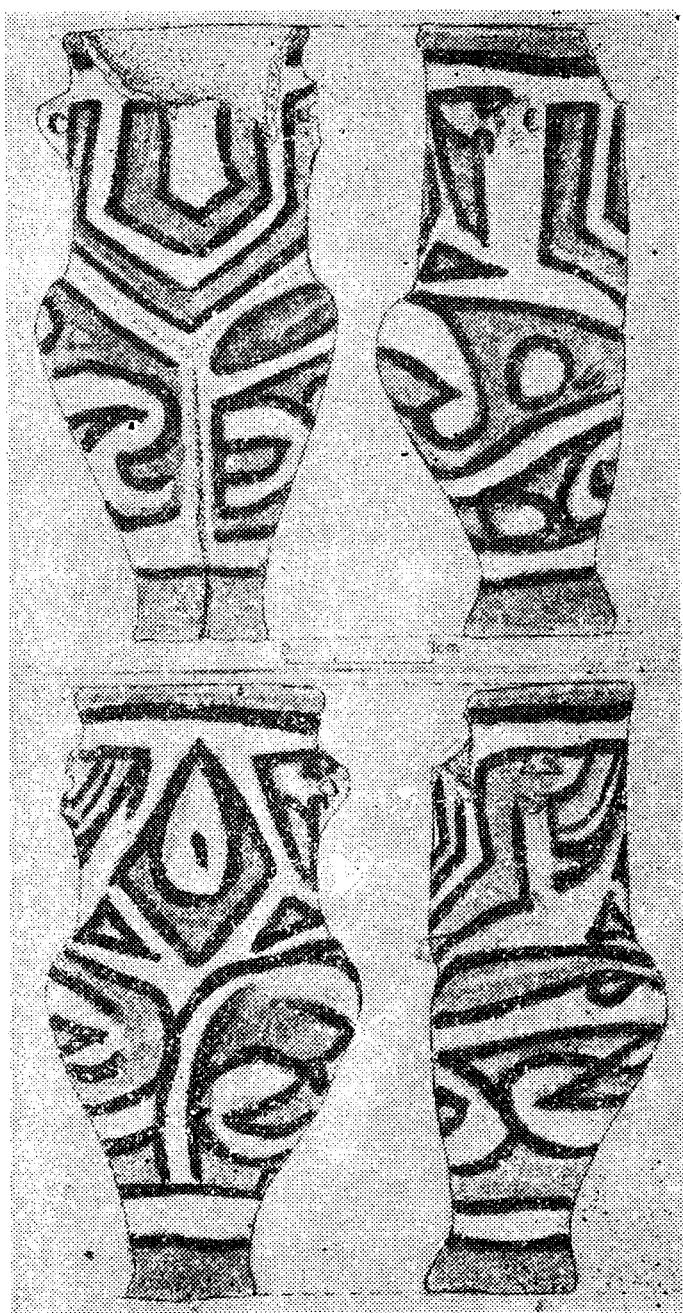

Fig. 1. — Scinteia — La Nuci. Vasul antropomorf.

feselor, asemănătoare vaselor antropomorfe pictate, din grupul Stoicani-Aldeni, de la Dodești-Vaslui³ (fig. 3/1-2).

Prin caracteristicile sale, locuirea eneolitică de la Scînteia-La Nuci poate fi încadrată în etapa Cucuteni A 3, cu analogii la Iași-Splaiul Bahlui⁴, Ruginoasa⁵ etc., fiind datată în jurul datei de 3300 ani î.e.n.⁶

Vasul antropomorf de la Scînteia nu constituie, evident, o piesă unică în aria cucuteniană, deși se detașează net de alte descoperiri similare prin calitatea ceramicii, formă și decor.

Printre primele piese de acest tip poate fi considerat și vasul antropomorf descoperit pe „Cetățuia“ de la Domnești (com. Pufești, jud. Vrancea), nu departe de albia Siretului⁷, avînd aceeași siluetă zveltă, deși de dimensiuni mai mari decît vasul de la Scînteia. Piesa la care ne referim a fost modelată din pastă de culoare roșcată, ușor cărămie, cu impurități, arsă incomplet. La partea superioară are două tortițe, trase din buza vasului, ce coboară vertical pînă la 2-3 cm sub gît. Două adîncituri organice separă cele două părți componente: gît și mijloc. De la extremitățile laterale ale vasului, adînciturile coboară arcuindu-se, pentru a se uni într-o linie mediană verticală, ce se termină în piciorul-suport. Aceste linii se repetă și pe partea posterioară și au rolul de a sublinia caracterul antropomorfic al vasului.

Toată suprafața vasului este acoperită cu roșu, iar motivele decorative sînt pictate cu negru sau brun închis. Decorul este diferit, în funcție de zonele „sculpturale“, anatomice ale piesei. Pe ambele părți ale planului vertical, ce trece prin cele două tortițe, decorul gîtului este simetric. Astfel, la baza gîtului, trei linii (una în dreapta, două în stînga) merg paralel cu cele două curbe organice, ce indică coapsele figurinei, pentru a le sublinia. Deasupra lor, o serie de linii drepte urcă oblic, întretîindu-se două cîte două pentru a forma mai multe unghiuri, care, spre gura vasului devin mai ascuțite, iar liniile se curbează ușor în jurul tortițelor, urcînd spre marginea vasului. Mijlocul și partea inferioară au un decor diferit. Mai întîi se remarcă faptul că numai jumătatea dreaptă este decorată, deoarece pe cea stîngă nu s-a păstrat decît fondul roșu. Ca și la vasul de la Scînteia, și pe acesta de la Domnești spirala alungită este mărginită de triunghiuri cu o latură curbă, așezat în centrul părții superioare a mijlocului vasului (fig. 2).

Aria cucuteniană cunoaște relativ numeroase descoperiri de vase antropomorfe, deși majoritatea nu au caractere atît de pronunțate ca vasele descoperite la Scînteia sau pe Cetățuia de la Domnești. Printre acestea se pot menționa acelea de la Dodești-Vaslui, aparținînd grupului Stoicani-Aldeni, și care au la partea inferioară modelată imaginea feminină⁸. Ca și la celelalte vase antropomorfe, imaginea feminității este redusă redată prin acea linie adîncită, care delimitează părțile. Din

3 A. Nițu, *Carpica*, VI, 1974, p. 7-16, fig. 4.

4 C. Martiniuc, V. Chirica, A. Nițu, *SCIVA*, 28, 1977, 2, p. 186-193.

5 H. Dumitrescu, *Dacia*, III-IV, 1927-1932, p. 56-87.

6 C. Martiniuc, V. Chirica, A. Nițu, *op. cit.*, p. 193.

7 Emil Coliu, *Milcovia*, IV, 1933, 1-2, p. 33-46.

8 A. Nițu, *op. cit.*, p. 7-16.

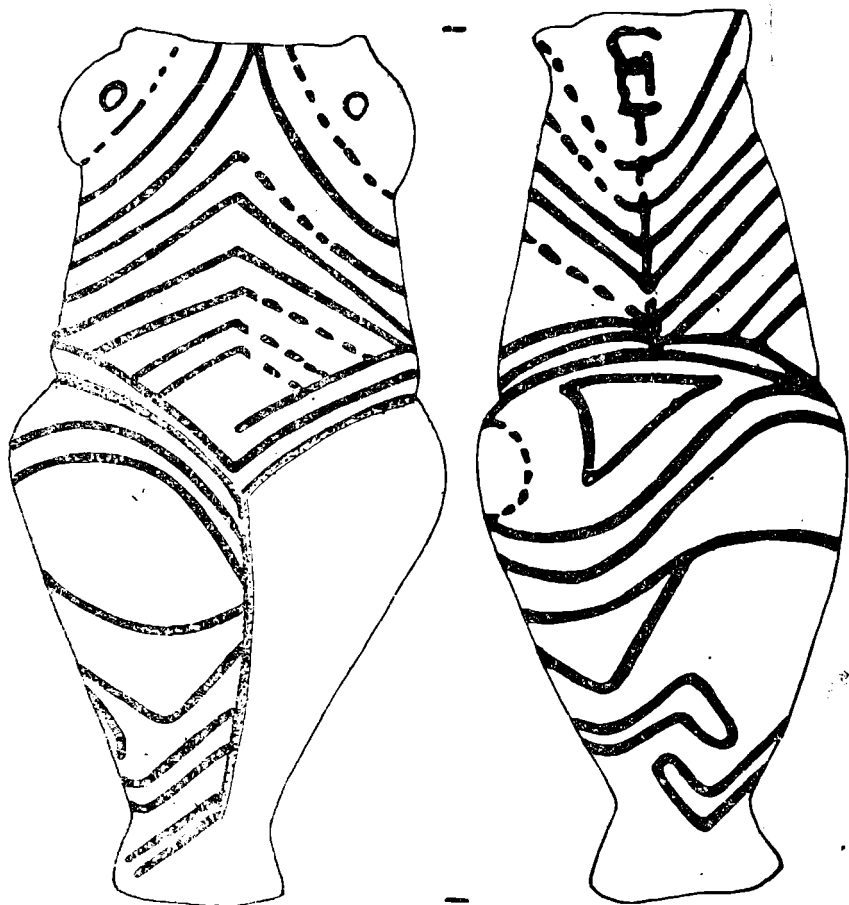

Fig. 2. — Cetățuia-Domnești. Vasul antropomorf.

fața Cucuteni A datează vasul antropomorf de la Izvoare, pictat cu alb pe fond roșu⁹, avînd redată arcuirea coapselor cu ajutorul spiralelor, precum și acelea de la Hăbășești¹⁰, Drăgușeni¹¹ și Trușești¹². Vasele de la Drăgușeni sînt destul de schematizate, corpul uman nefiînd suficient de plastic redat, ci numai sugerat, îndeosebi prin decor și nu prin construcție arhitecturală a vasului. Unele sînt prevăzute cu cîte două tortițe, pe umăr sau sub buză, sugerînd mîinile, în timp ce altele

9 Vl. Dumitrescu, *Arta neolitică în România*, Ed. Meridiane, București, 1968, fig. 81; idem, *Arta culturii Cucuteni*, Ed. Meridiane, București, 1970, fig. 64.

10 Idem, *Hăbășești. Monografie arheologică*, E. A., București, 1954, p. 407, fig. 33/7.

11 Aristotel Crișmaru, *Drăgușeni. Contribuții la o monografie arheologică*, Botoșani, 1977.

12. Col. Muzeul de istorie a Moldovei.

nu au astfel de accesorii. Corpul vaselor este ușor plat, lărgit pe ambele părți pentru a imita șoldurile, sugerate și prin linia verticală de demarcație ce separă coapsele. Dintre acestea, două sînt decorate cu caneluri asociate cu pictură bicromă, al treilea, pictat tricrom, iar ultimul, bicrom, avînd motivele pictate destul de corodate datorită zacerii în sol¹³.

Din faza Cucuteni B datează vasele de pe Cetățuie de la Domnești¹⁴ și de pe Cetățuia de la Cucuteni-Băiceni¹⁵, acesta din urmă avînd forma mult simplificată, ca și ornamentul, caracterul de vas antropomorf fiind redat de liniile ce subliniază formele coapselor, care sînt trase cu aceeași intuiție de reliefare a formei „sculpturale“ a vasului.

UN VASE ANTHROPOMORPHE DÉCOUVERTE À SCÎNTEIA-IAȘI

R é s u m é

Le vase anthropomorphe appartient à la phase Cucuteni A de l'établissement de Scînteia — La Nuci (Dép. de Iași). L'habitat cucutenienne superpose une autre plus ancienne, de type Criș. Dans l'habitat cucutenienne on a decouvert aussi un fragment céramique et une petite fusaïole à des signes incisés. L'auteur analyse aussi d'autres vases anthropomorphes découverts dans des habitats appartenant aux groupe Stoicani-Aldeni et aussi aux phases A et B de la culture Cucuteni.

LÉGENDE DES FIGURES

- Fig. 1. — Scînteia — La Nuci. Le vase anthropomorphe.
 Fig. 2. — Domnești-Cetățuia. Le vase anthropomorphe.
 Fig. 3. — 1-2. Scînteia — La Nuci. Des idoles féminins fragmentaires.
 Fig. 4. — Scînteia — La Nuci. 1. fusaïole (?) à signes incisés; 2. fragment d'un vas à signes incisés; 3-4. fragments céramiques appartenant à culture Criș.

13 Aristotel Crișmaru, *op. cit.*, fig. 38/2-5; 58-59.

14 Emil Coliu, *op. cit.*, p. 45-46.

15 H. Schmidt, *Cucuteni in der oberen Moldau, Rumänien*, Berlin-Leipzig, 1932, pl. 34/5a-5b; M. Petrescu-Dimbovița, *Cucuteni*, Ed. Meridiane, București, 1966, fig. 29.

Fig. 3. — 1,2. Ccinteia — La Nuci. Idoli feminini, fragmentari.

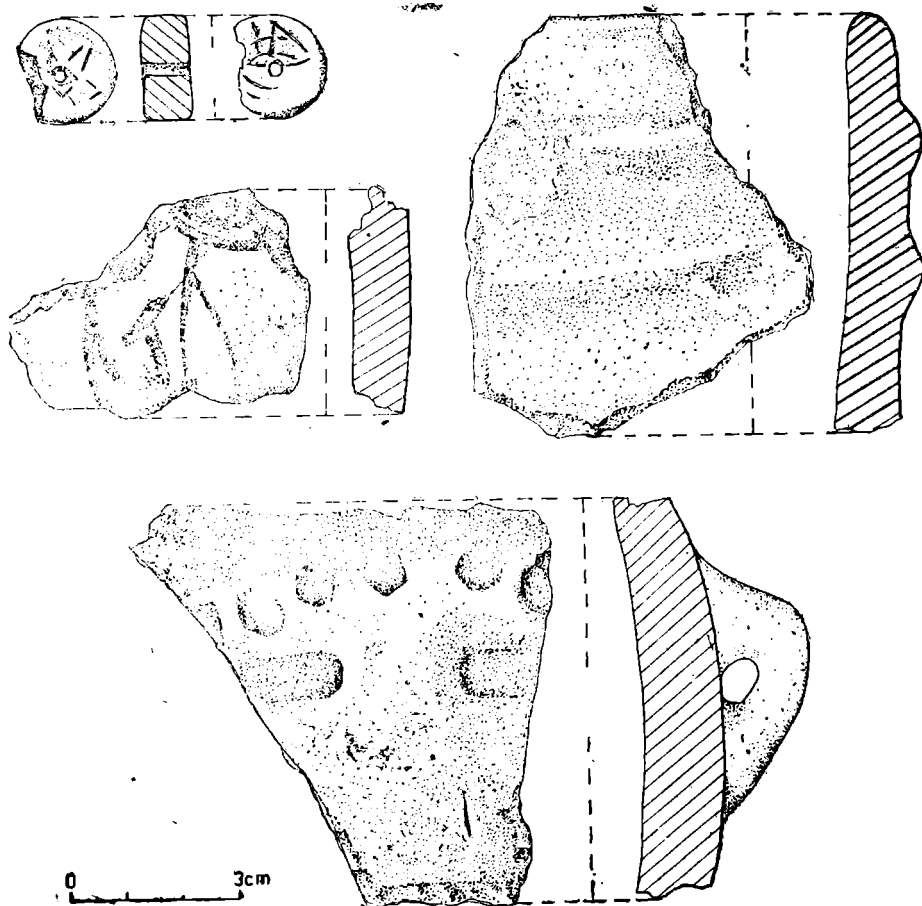

Fig. 4. Scinteia — La Nuci : 1. fusaiolă (?) cu semne incizate ; 2. fragment de vas cu semne incizate ; 3-4. fragmente ceramice aparținând culturii Criș.